

LOUIS COUPERUS, *DE STILLE KRACHT*

TEKST IN CONTEXT

Onder redactie van Yra van Dijk en Hubert Slings

Redactie voor dit deel: Rick Honings en Olf Praamstra, met medewerking van Christina Dewi Elbers en Christina Suprihatin †

De samenstellers bedanken Eep Francken en Coen van 't Veer voor hun adviezen.

De reeks *Tekst in Context* is ontwikkeld voor gebruik in het voortgezet onderwijs. Met behulp van aanpassingen in de dosering en de docering is de reeks op tal van manieren inzetbaar: zowel voor havo 4/5 als voor vwo 4/5/6, zowel voor klassikale behandeling als voor zelfstudie.

Louis Couperus, De stille kracht is het vijftiende deel in de reeks *Tekst in Context*. Eerder verschenen:

- 1 *Karel en Elegast* (samenstelling Hubert Slings)
- 2 *Jacob van Maerlant* (samenstelling Ingrid Biesheuvel en Frits van Oostrom)
- 3 *Reinaert de vos* (samenstelling Hubert Slings)
- 4 *Wilhelmus en de anderen* (samenstelling Marijke Barend-van Haeften, Karel Bostoën, Lia van Gemert en Marijke Meijer Drees, m.m.v. Louis Peter Grijp en Camerata Trajectina)
- 5 *Verhalen over verre landen* (samenstelling Karel Bostoën, Marijke Barend-van Haeften en Mirjam Roos, m.m.v. Marijke Meijer Drees en Lia van Gemert)
- 6 *Warenar* (samenstelling Lia van Gemert en Marijke Meijer Drees, m.m.v. Karel Bostoën en Marijke Barend-van Haeften)
- 7 *Walewein* (samenstelling Petra Barendregt, Noor Bloem en John Verbeek)
- 8 *Faust* (samenstelling Jef Jacobs, Vincent Laarhoven, Ad van der Logt en Myra Nijhof, m.m.v. Johannes Muller)
- 9 *Max Havelaar* (samenstelling Peter van Zonneveld, m.m.v. Helene Hermans en Christianne Lemckert)
- 10 *Sara B., een rebelse vrouw uit de Verlichting* (samenstelling Marleen de Vries, Karel Bostoën en Lia van Gemert, m.m.v. Rianne Bos en Arien op 't Land)
- 11 *Vondels Joseph, een bijbelse tragedie* (samenstelling Lia van Gemert, Sabine Muller, Marijke de Vos en Roland de Bonth)
- 12 *Hildebrand, Camera Obscura* (samenstelling Rick Honings en Peter van Zonneveld, m.m.v. Özlem Gölpunar)
- 13 *G.A. Bredero, Spaanse Brabander* (samenstelling Jeroen Jansen, Saar Postma en Marijke de Vos)
- 14 *De stille plantage* (samenstelling Henna Goudzand Nahar en Michiel van Kempen)

Louis Couperus, *De stille kracht*

Samengesteld door Rick Honings en Olf Praamstra

Met medewerking van Christina Dewi Elbers
en Christina Suprihatin †

Amsterdam University Press
2021

Lay-out: Adriaan de Jonge, Amsterdam
Ontwerp omslag: Kok Korpershoek,
Amsterdam
Omslagafbeelding: Landschap bij mane-
schijn in de omstreken van Sumedang
(Preanger Regentschappen), 1872, J.C.
Greive naar A. Salm. Collectie Universi-
teitsbibliotheek Leiden, KITLV 47D9.

ISBN 978 94 6372 395 4
E-ISBN 978 90 4855 360 0
NUR 621

© Rick Honings en Olf Praamstra /
Amsterdam University Press 2021

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze
uitgave mag worden verveelvoudigd, op-
geslagen in een geautomatiseerd gegevens-
bestand, of openbaar gemaakt, in enige
vorm of op enige wijze, hetzij elektro-
nisch, mechanisch, door fotokopieën, op-
namen of enige andere manier, zonder
voorafgaande schriftelijke toestemming
van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit
deze uitgave is toegestaan op grond van ar-
tikel 16B Auteurswet 1912 j° het Besluit
van 20 juni 1974, Stb. 351, zoals gewijzigd
bij het Besluit van 23 augustus 1985, Stb.
471 en artikel 17 Auteurswet 1912, dient
men de daarvoor wettelijk verschuldigde
vergoedingen te voldoen aan de Stichting
Reprorecht (Postbus 3051, 2130 KB
Hoofddorp). Voor het overnemen van ge-
deelte(n) uit deze uitgave in bloemlezing-
en, readers en andere compilatiewerken
(artikel 16 Auteurswet 1912) dient men
zich tot de uitgever te wenden.

De uitgeverij heeft ernaar gestreefd alle co-
pyrights van in deze uitgave opgenomen il-
lustraties te achterhalen. Aan hen die des-
ondanks menen alsnog rechten te kunnen
doen gelden, wordt verzocht contact op te
nemen met Amsterdam University Press.

Inhoudsopgave

Voor je begint... 7

Tekst

- 1 Proloog 10
- 2 Léonie en Theo 12
- 3 Van Oudijck 15
- 4 Het zwarte gevaar 18
 - 5 De regent 19
 - 6 De tafeldans 24
 - 7 Addy de Luce 28
 - 8 De witte *hadji* 33
 - 9 Si-Oudijck 36
- 10 Een echte Hollander 40
 - 11 De stille kracht 44
- 12 De smeekbede van de *Raden-Ajoe Pangéran* 47
- 13 Het onderhoud met de moeder van de regent 51
 - 14 De *fancy fair* 56
 - 15 De ondergang van Eva 60
 - 16 Léonie en de stille kracht 65
 - 17 Van Oudijck en de stille kracht 73
 - 18 Het tweede onderhoud 78
- 19 De ontwrichting van hun levens 79
 - 20 Slot 87

Context

- 21 Couperus en Indië 92
- 22 Couperus en het naturalisme 94
- 23 De stijl van Couperus 96
- 24 Koloniaal of antikoloniaal? 97
- 25 De reactie van de lezers in Nederland 99
- 26 De lezers in het moderne Indonesië 101

Voor wie meer wil weten 103

Vragen en opdrachten 105

Verantwoording 112

Woorden en begrippen 113

Voor je begint...

Ruim driehonderdvijftig jaar zijn de Nederlanders als koloniale macht aanwezig geweest in de Indonesische archipel. Ze noemden de kolonie ‘Nederlands-Indië’, of kortweg: Indië. De overweldigende natuur van Java, de ontmoeting met de niet-witte ‘ander’, de inheemse tradities en gebruiken (zoals zwarte magie), de botsing tussen ‘Oost’ en ‘West’, de ingewikkelde positie van ‘gemengdbloedigen’ of Indo-Europeanen, het onmiskenbare koloniale racisme en de uitbuiting van de bevolking vonden hun weg naar de Nederlandse literatuur.

Romans die gaan over ervaringen in Indië worden gerekend tot de Nederlands-Indische letterkunde. Eén roman geldt daarin als een hoogtepunt: *De stille kracht* (1900) van Louis Couperus (1863–1923). Het boek werd op de grens van de negentiende en twintigste eeuw uitgegeven. In 1900 verscheen het zowel in twee delen in het tijdschrift *De Gids* als in een afzonderlijke uitgave van L.J. Veen.

Nog altijd bestaat er grote waardering voor *De stille kracht*. Louis Couperus vertelt niet alleen een spannend verhaal met thrillerachtige elementen en de nodige liefdesaffaires, het boek is ook heel goed geschreven en het geeft een indringend beeld van het leven van de Nederlanders in ‘hun’ kolonie in Nederlands-Indië aan het einde van de negentiende eeuw. Couperus kende Indië uit eigen ervaring. Hij werd wel-

Louis Couperus, 1897.

iswaar in Den Haag geboren, maar zijn familie leefde al generaties lang in Nederlands-Indië en was er sterk door beïnvloed. In 1872, toen hij negen was, gingen ze er weer naartoe. Zes jaar woonde hij in Batavia. Daarna keerde hij met zijn ouders terug naar Nederland, maar in 1899 reisde Couperus weer naar Indië, waar hij met zijn echtgenote bij verschillende familieleden logeerde. Dit bezoek inspireerde hem tot zijn roman.

Een beroemd boek

Van *De stille kracht* zijn tientallen drukken verschenen. Je kunt de roman nog

Band van *De stille kracht* (1900).

steeds in de boekhandel kopen. Ook internationaal heeft het boek de aandacht getrokken: er verschenen vertalingen in meer dan vijftien talen, zoals het Engels, Duits, Frans, Spaans, Deens, Noors, Zweeds, Fins, Russisch, Turks, Chinees, Vietnamees en Arabisch.

In de loop der tijd zijn verschillende bewerkingen gemaakt. In 1974 volgde een televisieserie, die vooral indruk maakte door de badkamerscène waarin het personage Léonie (gespeeld door Pleuni Touw), terwijl ze naakt is, bespuugd wordt door onzichtbare monden. Léonie was het slachtoffer van een mysterieuze macht die sterker was dan zijzelf: de stille kracht. Hoewel *De stille kracht* een koloniale roman is, roept het verhaal de vraag op of de Nederlanders wel thuishoren in het 'vreemde' land dat ze gekoloniseerd

hebben. Die dubbelzinnigheid maakt *De stille kracht* nog sterker.

Taal en spelling

Voor 21ste-eeuwse lezers kan de taal van Couperus enigszins verouderd overkomen. Dat blijkt bijvoorbeeld uit de beroemde eerste zin van *De stille kracht*: 'De volle maan, tragisch dien avond, was reeds vroeg, nog in den laatsten dagschemer opgerezen als een immense, bloedroze bol, vlamde als een zonsondergang laag achter de tamarindeboomen der Lange Laan en steeg, langzaam zich louterende van hare tragische tint, in een vagen hemel op.' In deze uitgave zijn de stijl en spelling gemoderniseerd ('dien avond' wordt 'die avond' en 'tamarindeboomen' wordt 'tamarindebomen'), maar het oorspronkelijke karakter van de taal van Couperus is zoveel mogelijk behouden. Dat houdt in dat we zijn soms afwijkende zinsstructuren, hoofdlettergebruik en het schilderen met woorden hebben gehandhaafd. Dat geldt ook voor zijn gebruik van nu vaak onbekende Indische en Maleise begrippen, die in deze uitgave gecursiveerd zijn. In een enkel geval zijn woorden vervangen door modernere synoniemen: zo is 'uitgespogen' vervangen door 'uitgespuugd', 'echtman' door 'echtgenoot' en 'trotsch' door 'ondanks'.

Opbouw van dit boek

Het verhaal wordt hier gepresenteerd aan de hand van fragmenten. Die worden geïntroduceerd met behulp van verbindende tekstjes. Zoals in de opzet van deze reeks gebruikelijk is, wordt het verhaal afgewisseld door kadertek-

sten met achtergrondinformatie. Daarnaast zijn achterin enkele teksten opgenomen waarin we ingaan op de literair-historische context en op de betekenis en ontvangst van het boek. Moeilijke woorden zijn in de tekst met een asterisk (*) aangegeven. Achterin het boek staan vragen en opdrachten. De A-vragen zijn bedoeld om je te laten controleren of je het verhaal en de achter-

gronden hebt begrepen. De B-vragen geven je de gelegenheid om aspecten van het boek te ontdekken die niet in het commentaar zijn opgenomen. In de C-vragen dagen we je uit om zelfstandig op onderzoek uit te gaan, in boeken en/of op het internet. Wie een (profiel)werkstuk over *De stille kracht* wil maken, kan de literatuurlijst achterin raadplegen.